

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นกฎหมายแม่บทในการกำหนดหน้าที่ของรัฐในการจัดหาทรัพยากรมาให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยโดยบัญญัติไว้ใน มาตรา 241 ว่า

“ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว

ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ที่ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้

ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิตรวจสอบหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวน หรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการไต่สวนฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 242 ว่า

“ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการมีทนายความให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายที่ถือเป็นแนวทางในการดำเนินคดีอาญาของไทยได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจาก มีการกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินคดีรวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นได้สวนมูลฟ้อง การพิจารณาคดีในชั้นศาล การบังคับตามคำพิพากษา และการอุทธรณ์โทษ ฉะนั้น แม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ แต่การช่วยเหลือจะกระทำได้มากหรือน้อยเพียงใดนั้นต้องเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในขณะนั้นบัญญัติไว้

ดังนั้น เป็นหลักประกันต่อผู้ต้องหาว่าจะได้รับการปฏิบัติโดยชอบด้วยกฎหมาย และเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันที่บัญญัติว่า ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหา

สิทธิให้ทนายความหรือผู้ที่จน ไร้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ จึงมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 บัญญัติให้ผู้ต้องหามีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว และมีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ที่ตน ไร้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ในชั้นสอบสวน

สำหรับในชั้นศาลนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับแก้ไขตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับ 22) บัญญัติให้สิทธิแก่จำเลยในการมีทนายความให้ความช่วยเหลือในชั้นศาลในลักษณะเดียวกัน ดังนี้

1. สิทธิแต่งตั้งทนายความแตกต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นอุทธรณ์และศาลฎีกา
2. สิทธิพุดจกับทนายหรือผู้ที่จะเป็นทนายความเฉพาะตัว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาฉบับก่อนแก้ไขบัญญัติให้สิทธิจำเลยพุดจกับทนายความหรือผู้ที่จะเป็นทนายความสองต่อสอง)

หน้าที่ของรัฐในการจัดหาทนายความให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

แต่เดิมนั้น หน้าที่ของรัฐในการจัดหาทนายความให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ก่อนมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตาม พ.ร.บ.แก้ไขวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2547 นั้น พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จัดหาทนายความเฉพาะคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาเท่านั้น โดยก่อนเริ่มถามคำให้การ พนักงานสอบสวนต้องสอบถามผู้ต้องหาก่อนว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีพนักงานสอบสวนต้องจัดหาทนายความให้

หากสถานีตำรวจนครบาลนั้น ไม่มีทนายความประจำการอยู่ให้พนักงานสอบสวนแจ้งไปยังนายกสภาทนายความหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย (เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร) หรือกรรมการบริหารสภาทนายความประจำภาคหรือประธานทนายความจังหวัด (เฉพาะในต่างจังหวัด) เพื่อจัดหาทนายความให้ ทนายความที่รัฐจัดหาให้ในชั้นสอบสวนนี้ เรียกว่า “ทนายความอาสา”

แต่อย่างไรก็ดี เพื่อให้สอดคล้องบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน มาตรา 241 และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ต้องหาที่อายุเกินสิบแปดปีในวันที่พนักงาน

สอบสวนแจ้งข้อหาจึงได้มีการยกเลิกมาตรา 134 ทวิ แล้วบัญญัติใหม่เป็นมาตรา 134 / 1 กำหนดหลักเกณฑ์ให้รัฐต้องจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหา ดังนี้

1. ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาก่อนว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้
2. ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหากว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้

หากพนักงานสอบสวนไม่สอบถามถึงการมีทนายความ หรือสอบถามแล้วแต่ไม่จัดหาทนายความให้ กฎหมายใหม่ถือว่า ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนนั้น ใช้เป็นพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดไม่ได้ ดังปรากฏอยู่ในมาตรา 134 / 4 วรรคท้าย ทั้งนี้มีข้อยกเว้นว่า ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาไปได้โดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

ผู้เขียนเห็นว่า การสอบปากคำถือเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินคดีอาญา ถ้าการสอบปากคำไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่นมีการข่มขู่ ล่อลวง หรือใช้พยานหลักฐานเท็จ ก็จะส่งผลถึงการดำเนินคดีในชั้นศาลด้วย เพราะศาลจะพิจารณาความจริงจากพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนประกอบการวินิจฉัยด้วย ดังนั้น จึงเห็นว่าควรที่จะมีทนายความเข้าฟังการสอบปากคำทุกครั้ง หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ พนักงานสอบสวนต้องรีบติดต่อกองทนายความเพื่อจัดหาทนายความเข้าฟังการสอบปากคำดังกล่าวโดยเร็ว

หน้าที่ของรัฐในการจัดหาทนายความให้ความช่วยเหลือแก่จำเลยในชั้นศาล

ก่อนมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับ 22) มาตรา 173 นั้น ศาลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ในคดีที่อัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้ศาลตั้งทนายความให้

2. คดีที่มีอัตราโทษจำคุก หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ต่อมา ภายหลังจากมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับ 22) เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2547 ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหน้าที่ของรัฐในการให้ความช่วยเหลือจำเลยที่ยากจนดังต่อไปนี้

1. ในคดีที่อัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้ศาลตั้งทนายความให้
2. คดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

ทนายความที่ศาลตั้งให้จำเลยนี้ ได้แก่ ทนายความที่มาลงชื่อไว้ในบัญชีทนายความขอแรง ณ สำนักงานศาลยุติธรรมประจำศาลต่าง ๆ ซึ่งเรียกกันว่า “ทนายความขอแรง”

ในทางปฏิบัติ เมื่อจำเลยในคดีที่อัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุก หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาลแจ้งต่อศาลว่าต้องการทนายความ ศาลจะตั้งทนายความให้โดยศาลจะจกรายละเอียดในกระบวนการพิจารณาของศาล ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ศาลจะตรวจดูจากบัญชีรายชื่อทนายความขอแรงว่าขณะนี้ถึงลำดับใครแล้วจึงพิมพ์รายชื่อให้ผู้พิพากษาลงนามเพื่อแจ้งแก่ทนายความผู้นั้นให้มาว่างต่างแก้คดีต่อไป

เห็นได้ว่า การให้ความช่วยเหลือของรัฐในการจัดหาทนายความแก่ผู้ต้องหาและจำเลยที่ผ่านตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นประสบปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาด้านคุณภาพของทนายความ ปัญหาด้านค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายทนายความ และปัญหาด้านปริมาณทนายความ ปัญหาต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วซึ่งเป็นปัญหาแบบลูกโซ่ กล่าวคือ เนื่องจากการที่มีได้มีการกำหนดว่าทนายความต้องมีประสบการณ์อย่างไร หรือต้องมีความเชี่ยวชาญในคดีประเภทใดประกอบกับการจ่ายค่าตอบแทนน้อย จึงส่งผลให้ทนายความที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์ในการดำเนินคดีอาญาไม่ยอมเข้ามาเป็นทนายความอาสา ทนายความขอแรงและที่ปรึกษากฎหมาย ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนทนายความขอแรง นอกจากนี้ ทนายความที่สมัครเป็นทนายความขอแรงมักเป็นทนายความที่เพิ่งจบใหม่ และต้องการเก็บคดีเพื่อนำไปเป็นคุณสมบัติสอบผู้พิพากษาและอัยการเป็นหลัก หรืออาจเป็นทนายความที่ทำงานมานานซึ่งชำนาญคดีแพ่งแต่ไม่ชำนาญในคดีอาญา ทำให้ไม่อาจให้ความคุ้มครอง

ถูกความได้มากเท่าที่ควร จึงทำให้เกิดปัญหาความขมขื่นมีคุณภาพไม่เท่าทนายความที่จัดหาเองหรือทนายความฝ่ายโจทก์ ดังนั้น เพื่อให้หน้าที่ของรัฐในการจัดหาทนายความแก่ผู้ต้องหาและจำเลยที่ยากจนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

แนวทางการจัดหาทนายความให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

1. ปัจจุบัน กฎหมายกำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดหาทนายความให้คำแนะนำปรึกษา และเข้าฟังการถามคำให้การผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต , คดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา และคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพทนายความตามพรบ.ทนายความนั้น มีคุณภาพ และความสามารถเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ทนายความอาสาได้ เพราะ ทนายความอาสา มีหน้าที่เพียงให้คำแนะนำปรึกษา อธิบาย หรือชี้แจงเพิ่มเติมแก่จำเลยในกรณีที่คำถามไม่ชัดเจนหรือเป็นคำถามในข้อกฎหมาย และถ้าทนายความเห็นว่าการสอบปากคำนั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทนายความสามารถคัดค้านหรือทักท้วงการสอบปากคำนั้นได้

2. ในส่วนของกรุงเทพมหานคร สภาทนายความได้จัดให้มีทนายความอาสาคอยให้ความช่วยเหลืออยู่ ณ สำนักงานทนายความของตน , สภาทนายความ และเขตต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพ ฯ ส่วนของการให้ความช่วยเหลือในต่างจังหวัดนั้น จะจัดให้มีทนายความอาสาประจำอยู่ทุกองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.)

3. ทนายความควรที่จะติดตามผลการสอบสวนอย่างใกล้ชิด และเนื่องจากทนายความที่เข้าฟังการสอบปากคำในชั้นสอบสวนเป็นผู้เข้าใจข้อเท็จจริงมาตั้งแต่ต้น ดังนั้น หากต้องมีการดำเนินคดีในชั้นศาล ศาลต้องสอบถามทนายความว่าได้ลงชื่อเป็นทนายความขอแรงหรือไม่ ถ้าลงชื่อไว้ให้ศาลตั้งทนายความผู้นั้นทำหน้าที่ต่อไปในชั้นศาลด้วย

4. เพื่อตอบแทนแก่ทนายความที่ลงชื่อเข้ารับฟังการสอบปากคำผู้ต้องหา จึงเห็นควรที่จะเพิ่มค่าตอบแทนทนายความโดยเปลี่ยนจากครั้งละไม่เกิน 500 บาทเป็น การจ่ายในเบื้องต้นเป็นค่าวิชาชีพจำนวน 500 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าถ่ายเอกสาร ค่าเดินทาง ให้จ่ายตามความเป็นจริงและเหมาะสม

แนวทางการจัดหาทุนความให้ช่วยเหลือผู้ต้องหาในชั้นศาล

ระบบทุนความที่ศาลตั้งแก่จำเลย ที่เรียกว่า “ทุนความขอแรง” นั้น แม้จะเป็นทิศทางที่ถูกต้องแต่ก็ยังไม่มีความมีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจาก ระเบียบการตั้งทุนความแก่จำเลยที่ดูจากลำดับรายชื่อบัญชีทุนความขอแรงเป็นหลัก โดยไม่มีการใช้ดุลพินิจว่าคดีที่ให้ทุนความดำเนินการนั้นมีความยากง่ายเหมาะสมกับประสิทธิภาพของทุนความขอแรงแต่ละคนหรือไม่ จึงควรมีการปรับปรุงและพัฒนาต่อไปเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่าระบบทุนความขอแรงควรมีการปรับปรุงตามแนวทางต่อไปนี้

1. ควรเปลี่ยนวิธีการขึ้นทะเบียนทุนความขอแรง และที่ปรึกษากฎหมายใหม่ จากเดิมที่ให้ขึ้นทะเบียนไว้ ณ สำนักงานศาลยุติธรรมประจำศาลต่าง ๆ เป็นวิธีที่ให้ทุนความที่ประสงค์จะทำหน้าที่เป็นทุนความขอแรงหรือที่ปรึกษากฎหมายแสดงเจตนาขอทำหน้าที่ดังกล่าวต่อสภาทุนความ หรือสำนักงานสภาทุนความจังหวัด เพราะสภาทุนความมีข้อมูลของทุนความทั่วประเทศ และมีบุคลากรที่จะรับผิดชอบเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายจึงสามารถจัดหมวดหมู่ทุนความให้สามารถปฏิบัติงานตามที่กล่าวมาได้ และศาลจะแจ้งมายังสภาทุนความให้จัดหาทุนความที่เหมาะสมให้จำเลยในคดีนั้น

2. ให้สภาทุนความควรที่ จัดตั้ง “คณะกรรมการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยที่ยากจน” เพื่อกำหนดคุณสมบัติและวิธีการคัดสรรผู้ที่จะเข้ามาเป็นทุนความขอแรง และกำกับดูแลให้การปฏิบัติงานให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกันเพื่อที่ทุนความจะสามารถเข้าไปทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาได้อย่างถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

3. ทุนความขอแรงต้องทำหน้าที่ในเขตอำนาจศาลตามที่ตั้งสำนักงานที่จดทะเบียนไว้ เว้นแต่ หากทุนความประสงค์ที่จะว่าความในเขตอำนาจศาลอื่นด้วยก็ให้แจ้งต่อสภาทุนความ

4. ต้องมีการแบ่งประเภทคดีที่ให้ความช่วยเหลือตามความชำนาญและประสบการณ์ในการว่าความคดีอาญาของทุนความเป็นหลัก อาทิเช่น คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต สภาทุนความต้องคัดเลือกทุนความขอแรงที่เป็นทุนความมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี และเคยว่าความในคดีอาญามาแล้วไม่น้อยกว่า 20 คดี เป็นต้น

5. รัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อเพิ่มค่าตอบแทนให้ทนายความโดยพิจารณาจากความยากง่ายของคดีและเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงานตลอดจนประสบการณ์ของผู้เข้ารับเป็นทนายความขอแรงเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดอัตราขั้นสูง และขั้นต่ำในการว่าความในคดีแต่ละประเภท

6. การจ่ายเงินค่าตอบแทนทนายความขอแรงนั้น เดิม ศาลจะจ่ายให้เมื่อคดีเสร็จแล้ว ซึ่งอาจเป็นการล่าช้า และเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ทนายความไม่เข้ามาเป็นทนายความขอแรง ดังนั้น จึงเห็นควรให้ปรับปรุงเรื่องการจ่ายเงินเพื่อให้ทนายความได้รับค่าตอบแทนเร็วขึ้น

7. สภาพทนายความควรบันทึกประวัติและเชิดชูเกียรติของทนายความขอแรงที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังในการอำนวยความสะดวกแก่ลูกความที่ด้อยโอกาสในสังคม

แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่ารัฐได้เสนอให้มีการกำหนดค่าตอบแทนทนายความให้สูงขึ้นกว่าเดิมแต่หากทนายความไม่มีจิตสำนึกที่จะเข้ามาช่วยเหลือ หรือเข้ามาช่วยโดยหวังค่าตอบแทนเป็นหลัก การให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาและจำเลยที่ยากจนก็อาจสัมฤทธิ์ผลได้ ผู้เขียนเห็นว่า ทนายความควรมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วยนอกเหนือจากการใช้วิชาชีพเพื่อยังประโยชน์แก่ตนเองในเชิงเศรษฐกิจ ทนายความขอแรงต้องปฏิบัติหน้าที่ในคดีขอแรงให้จริงจังเท่ากับคดีที่ตนรับจ้างว่าความตามปกติ และควรระลึกเสมอว่าวิชาชีพทนายความเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติและเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการยุติธรรม แม้ทนายความจะมีผู้ใช้พิพากษาแต่ก็เป็นผู้ใช้กฎหมายที่อยู่เคียงข้างประชาชนในการขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมาย ไม่ว่าจะในด้านการว่าต่างแก้คดี และการให้คำปรึกษาแนะนำด้านกฎหมาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย